

והבדיל לנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת

יהודי יקר! בגליון זה נכתב על דברים שהם מיסודות התורה, ולכן כדאי לקוראו ביישוב הדעת. הדברים נכתבו בחריפות – וזאת, כדי לבטא את חומרת הדברים. אין בכוונתנו להעליב שום איש או קהילה, אלא רק לחזק את יסודות האמונה.

מדברי התורה, בין שבכתב ובין שבעל פה, כמו שנאמר "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו".

פשוט אצל כל בית ישראל, שהתורה שנתנה מסיני, אשר (כמבואר בברכות ה.) היא כוללת את התורה שבכתב ושבעל פה, לא תהא מוחלפת, ואסור לאף אחד לשנות ממה שכתוב בתורה. וחתימת התלמוד

זה "סוף הוראה" (ב"מ פ"ו, ועי' בע"ז ט', ובעוד מקומות רבים, ועי' בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ), וכל חכמי ישראל שבכל הדורות רק דנו מה יהיה הדבר הנכון לפי דברי הגמרא בכל מקרה ומקרה.

האדם מצד עצמו אינו יכול לדעת מה רצון ה', "פי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'". אז כיצד ידע האדם מה רצון ה' – בשביל זה נתן לנו ה' את תורתו, שבה הוא כתב את רצונו, ומסרה למשה, וציווה עלינו לא להוסיף ולא לגרוע עליה מאומה, וללמוד אותה, ושדרכה נדע

את רצונו – וכדברי התנא: "הפוך בה והפוך בה דכולא בה".

ובלי תורה לא שייך שום יראת חטא ושום חסידות אמיתית, וכדברי התנא "אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד" (אבות ב' ה'), ו"אם אין חכמה אין יראה" (אבות ג' י"ז, וזו הסיבה שמצינו במקומות רבים עד כמה גרוע ורע להיות בור וכסיל (כגון בפסחים מ"ט)). וכמוכן, גם "אם אין יראה אין חכמה", וצריך לפני התורה לכוון שע"י התורה יתחבר וידע את רצונו ית' וירא ממנו, והא בלא הא לא סגיא.

כידוע, לפני למעלה ממאתיים שנה, קמה "תנועת החסידות", ולאחר זמן רב שרבינו הגר"א שקל בדעתו מה לעשות בעניינם, הוא החליט לצאת נגדם בחרם חמור, וכן עשו גם הנודע ביהודה, ושאר ראשי חכמי ישראל.

בתי הדינים שבערים המרכזיות, הוציאו פסקי דין האוסרים על אנשי תנועת החסידות להדפיס את ספריהם (אשר אותם כינו בתי הדין "ספרי מינות"),

וכן אסרו עליהם להתקבץ ולדרוש ברבים וכדו'. והסיבה לכך – תבואר לקמן. בדורות שלאחר מכן עדיין רוב חכמי ישראל סברו שיש להיבדל מהם, אך היו מעט חכמים שסברו שיש לקרבם בעבותות אהבה, ויש מהם כאלו שאחזו שאפשר אפילו לקיים בהם את המאמר "תוכו אכל וקליפתו זרק". וגם זה יבואר לקמן בעה"י.

ידוע הדבר, שמגמת תנועת החסידות היא לעבוד את ה' ולהתקרב אליו יתברך. ואם כן נשאלת השאלה, מדוע גדולי ישראל ובתי הדין התנגדו אליהם בצורה כה חריפה?

יש להבין, שתורתנו הקדושה לא רק שהיא אומרת מה אסור ומה מותר, אלא היא גם מדריכה איזה מעשים צריך לעשות, ובאיזה צורה צריך לעשותם, וכן מה הן הדעות הישרות והאמתיות שצריך להאמין בהן, ומה הן דעות שקריות ועקומות שיש להתרחק מהן.

ולכן, ברצוננו לשנן כמה דברים שהם מיסודי האמונה, שהיו תמיד פשוטים בכלל ישראל, שאותם ניסתה תנועת החסידות, בודון או בשוגג, לטשטש. א. שזאת התורה לא תהא מוחלפת ושלא תהא תורה אחרת, ושאסור להוסיף או לגרוע מאומה

שעובדים נברא, ומיחסים לו בחירה עצמית וממשלה - זהו עיקר עבודה זרה, וכן העובד לנפש של נברא, אף שכבר אָבְדָה, יש בה משום עבודה זרה".

ג. שהבורא יתברך שמו אינו גוף, ולא ישיגוהו משיגי הגוף, ואין לו שום דמיון כלל.

תמיד, היה פשוט וברור אצל כל בית ישראל, ששום בריה אינה יכולה להשיג את מהותו של השי"ת, אשר "לית מחשבה תפיסא ביה כלל". אבל, מה שאנו כן יכולים לדעת ולקבל, זה רק את רצונו - כפי שביאר בתורתו, ואת טובו הממלא וסובב את העולם. וכפי שנתבאר ברזי התורה - השי"ת לא היטיב לנו במלוא הטבתו, אלא צמצם את הטבתו לדרגה שאותה אנו ראויים לקבל. ומשל למה הדבר דומה - למלמד תינוקות, שלמרות שהוא יודע גם מקרא גם משנה וגם תלמוד, הוא מלמד את הילדים רק את הדברים שאותם הם ראויים להבין (ועיין בביאור הגר"א לספד"צ בליקוטים, "דע, כי א"ס ב"ה אסור לחשוב בו כלל וכלל וכו' ומה שאנו מדברים בו ובספירות הכל ברצונו והשגחתו שידוע מצד פעולותיו"). מכיוון שנושא זה הוא עדין ורגיש במיוחד, נזהרו חכמי ישראל שלא לעסוק בו לפני מי שאינו חכם ונכון בדרגה הראויה (ויש לדעת שהאדם הוא מוגבל, וכפי שנתבאר בפרק אין דורשין, ועי' בזה"ק שמות כ"ב).

תמיד היו גויים שכפרו ביסוד זה, ובפרט הנוצרים הארורים, היה גם משומד אחד ששמו שפינוזה שכפר בזה. למרבה הצער, רבים מתנועת החסידות גם כפרו ביסוד זה, ואמרו ששייך הגשמה דמיון והשגה בבורא ית"ש, עפרא לפומייהו, רחמנא ליצלן. ואלו דברים אשר כל השומעם תצילנה שתי אוזניו.

ראש חכמי ישראל, רבינו הגר"א, הדגיש באחד מהחרמות נקודה זו, ומשמע מדבריו שזה מהעיוותים החמורים ביותר שלהם.

"בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד !!!" (ברכות ז).

רבים מתנועת החסידות שינו מהכתוב בתורה, כשהם טוענים שזה על פי הקבלה. כגון, טבילה בחמין בשבת, הדלקת נר חנוכה בתוך הבית בכל מצב, תפילה וק"ש שלא בזמנם, וכדו'. ופעמים רבות הם לא הסתפקו בזה, אלא גם ביזו והעליבו את שומרי התורה המדקדקים במצוותיה.

ובכן, צריך להבין, שפנימיות התורה, כמו המדרש, לא בא כדי להגדיר את הדינים, את המעשים שצריך לעשות ואת

אנשי תנועת החסידות טענו, שהם מבינים כיצד עובדים את ה' גם על פי רגשותיהם וסברתם, ולא רק על פי התורה. חוסר כפיפותם לתורת ה', הוא השורש פורה ראש ולענה שגרם להם להגיע לדעות משובשות, לגילוי פנים בתורה שלא כהלכה (את חוסר המחויבות שלהם לאמיתה של תורה רואים כבירור בספריהם, המלאים בגילוי פנים בתורה שלא כהלכה, וזאת, מתוך מחשבתם שהתורה אינה תורת אמת, אלא היא יכולה להשתנות לפי נטיית ליבו של האדם, רח"ל מהאי דעתא), ובמקרים רבים גם לעבור עבירות מדאורייתא ומדרבנן, ולפעמים אפי' בפרהסיא, רח"ל.

אבל, גם בלי זה, הדעה הזו בעצמה, גם אם היא לא תגרום למעשים רעים בפועל, היא כפירה ביסוד שכל היהדות מושתתת עליו. כי אם אומרים שיכול להיות שה' החליף את רצונו, שיכולים להיות שינויים בתורה, אז משמעות דברים אלו היא, שכל היהדות איננה נצחית מבוססת ומוחלטת, רח"ל.

הבעיה שיש בעצם הדעות המשובשות, יומחש על ידי משל: היה אדם שלא עשה שום עבירה, ו"רק" לא האמין שתהיה תחיית המתים, והוא התפלא לשמוע שאומרים עליו שהוא אדם פסול, הרי בפועל הוא לא עבר על שום עבירה...

ב. שלבורא יתברך שמו, לו לבדו ראוי להתפלל ואין להתפלל לזולתו כלל.

כאשר דיבר עמנו ה' בסניי, הוא אמר לנו בתחילת דבריו: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֶבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי", וכן כתוב עוד פעמים רבות בתורה שה' הוא האלהים, ואין עוד שום בעל כוח וממשלה מבלעדיו. עובדי האלילים [כגון הנוצרים הארורים], מאמינים כי ישנם עוד כוחות מבלעדי ה'. וכן, בעוונותנו הרבים, התקיים אצל רבים מאנשי תנועת החסידות מאמר הכתוב "וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מֵעֲשִׂיהֶם", כשהם מאמינים שלצדיקים יש כוח מצד עצמם, או שהם "ממצעים" בינינו לבין השי"ת, ולכן הם מתפללים אליהם, עושים את רצונם גם כשזה נגד התורה, שולחים לקבריהם קוויטלאך, וכדו'. תירוציהם ופלפוליהם רבים, אך כל בעל שכל, כל חכם שעניו בראשו, מבין, שאלו דברים שמקומם מחוץ למחנה ישראל.

ונביא מעט מדברי החזון איש בעניין זה [יו"ד ס"ב, "ט-כ"ב] "גם אם מאמינים בעושה שמים, כל

צורת עשייתם. אלא, כדי להבין את העומק והפנימיות של הדברים הכתובים בחלקים הנגלים של התורה. התנאים והאמוראים שכתבו במשנה ובגמרא את צורת קיום מצוות ה', הם ידעו גם ידעו את סודות התורה, והם כתבו את המשנה ואת הגמרא כפי שהם מסורים בידינו היום, כדי שדרכם נדע את המעשה אשר נעשה.

ובאמת, רבינו הגר"א הדגיש תמיד, שחלק הנסתר שבתורה איננו סותר את חלק הנגלה, כי תורת ה' אינה סותרת את עצמה, וכל מי שאומר שיש איזה סתירה בין הזוהר לגמרא, ודאי שהוא טעה, או שלא הבין את דברי הזוהר, או שלא הבין את דברי הגמרא.

וכדי להמחיש את הדברים נסביר כך: כשם שאי אפשר לומר שה"ביאור ההלכה" חולק על ה"דרך אמונה", כי כל מטרתו היא רק לבאר את עומק הדברים שב"דרך אמונה", כך גם אי אפשר לומר שהנסתר סותר את הנגלה, כי כל מטרתו היא לבאר את עומק הדברים שבנגלה (הקדמת ראש"מ למדרש רות החדש, ועי' היטב בביאור הגר"א למשלי כ"ה-י"א, כ"ג-כ"ג).

וראוי להביא בעניין זה מעשה נורא: האריז"ל חצי שנה לא טבל לקריו, למרות שהיה מקיים כל שבת מצוות עונה, מפני שאמו צוותה עליו שלא לטבול, מכיוון שחששה לבריאותו שזה יזיק לו. (מעשה זה מובא בשער המצוות, ובראשית חכמה). וכתב רבי חיים ויטאל: אני מעיד שלא ירדה השגתו הרמה כלל בגלל זה.

מפני שהוא שקל הדבר במאזניים, טבילת עזרא – זה מעלה גדולה, אבל מכל מקום "רבנן בטלוה לטבילותא", ואין בזה חובה, ולבטל עונה אי אפשר, ולטבול לקריו אסור משום כיבוד אב ואם.

אם כן, זה רצון ה', שהוא לא יטבול. לשקול כל דבר במאזני התורה, זה הבסיס של היהדות. [ואגב, הסיבה שרבים שאין להם מקור אמיתי לדבריהם תולים את חידושיהם בקבלה, זה מפני שבגמרא אי אפשר לזייף כל כך, כי כל תלמיד יכול לראות שזה לא כתוב בגמרא, אבל בקבלה מפני שהרוב לא מתעסקים בה, וגם הרבה מהמתעסקים אינם מבינים כדבעי, אז אפשר להמציא דברים ולומר שזה על פי קבלה].

זה הכלל: רק קדושים אשר בארץ, שעלו מדרגה לדרגה לפי כללי התורה ולפי מה שכתוב בגמרא, אשר בנו את חסידותם על אדני התורה, וגם זכו להבין סתרי תורה – הם יכולים לנהוג הנהגות מיוחדות, וזה בתנאי שלא יגרעו ולא יסיפו מדברי התורה כלל.

הערה בעניין השכל והרגש

אמרו חז"ל: "רשעים הם ברשות ליבם, צדיקים ליבם ברשותם" (קהלת רבה ה'), דהיינו, שאסור לתת ללב ולרגשותיו להנהיג את האדם, אלא צריך שהלב יהיה ברשותינו, וננהל את כל חיינו בשום שכל, בדעת ובתבונה על פי תורת ה'.

אמרו חז"ל: "הקב"ה ליבא בעי" (סנהד' ק"ו), ויש להבין, איזה "ליבא" בעי הקב"ה. הרי, ודאי חז"ל לא התכוונו לומר שה' רוצה שהאדם ילך אחר

שרירות ליבו ואחר רגשותיו, ועל פיהם יקבע מה טוב ומה רע. אלא, רצונם לומר, שה' רוצה שהאדם יטהר את ליבו מכל מחשבה רעה, וירצה בכל מאודו לקיים את כל דברי תורת ה'. ואין צריך לומר שאין בכוונתם לומר שה' אינו חפץ שנקיים את מצוותיו כהלכתן, ורצונו רק בלב טוב, ח"ו. פשוט וברור לכל בר דעת שכוונתם לומר שה' רוצה שנקיים את כל מצוותיו כהלכתן, עם לב הרוצה ומשתוקק לעשות רצונו ית', ביראה ובאהבה. (ועי' בתור"כ ט', י"ב).

הערה בעניין עבודה זרה

ישנם קצת מאמרי חז"ל אשר יש הטועים בהם, כגון מאי דאיתא בעירובין ס"ה. דאר"ש משום ראב"ע יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין וכו' עיי"ש. כל בר דעת מבין, שאין כוונתו לומר שהוא בעל כוח וממשלה מבלעדי ה', ח"ו. אלא, כפי שפירש רש"י: לטעון על כל ישראל לפני הקב"ה דבר שיפטרו כולם מדין לעת"ל. דהיינו, שיש לו סברא שעל פיה הוא יכול לטעון ולהתפלל לקב"ה שיפטור את ישראל מן העונש. [ונתבאר שם בגמרא שבאמת הוא לא יכל לפטור את ישראל מן העונש על כל עבירותיהם, אלא רק על פגם של תפילה בלי מספיק כוונה, שהיה קשה להם לכוון בזמנים של טרדות מרוב צרות וייסורים].

[וראוי להוסיף כאן בקצרה יסוד גדול. והוא, שכאשר יתברר איזה יסוד, שהוא אמיתי לגמרי, גם אם יהיו אחר כך שאלות, כל זמן ששאלות אלו אינן מערערות על היסוד שהוכח בראיות מוכחות, את השאלות יש להשאיר בצ"ע ויש לצעוד לאור היסוד הברור.

דהיינו, שלאחר שברור שה' הוציאנו ממצרים ונתן לנו את התורה, אז ברור שמשנה אמת ותורתו אמת, וגם אם יש דברים שאיננו מבינים, אין זה מערער על העובדות הברורות. וכן גם בי"ג עיקרים, לאחר שנתברר שהם נכונים ואמיתיים, ברור שלא נעזבם מפני כמה קשיי הבנה ושאלות של אנשים מסוימים.

ומשל למה הדבר דומה, לאדם שלמד את לוח הכפל, וברור לו שזה נכון, ולאחר מכן עשה איזה עסק ונודע לו שהוא הרוויח פי שלוש מההשקעה. אך לאחר שחישבן, ראה, שלפי לוח הכפל היה אמור להיות לו יותר כסף, אז הוא החל לקלל את לוח הכפל... אך אם היה לו שכל, היה מבין שלוח הכפל ודאי נכון, וכנראה הטעות וחוסר ההבנה היא אצלו. וכן לענייננו].

ניתן להאריך עוד בהרבה דברים פסולים שנעשו או נגרמו על ידי תנועת החסידות, כגון איסור "לא תתגודדו", שתנועת החסידות יצרה מצב של "אגודות אגודות", בפתחת מניינים נפרדים, דבר שלא היה מצוי כ"כ עד ימיהם, וכן בזוי לומדי ולימוד התורה, וכן צפצוף, חוצפה, וזלזול בכתי הדין ובחכמי ישראל, וקיום "מאן דלא ציית לדינא" בצורה המכוערת ביותר. אך מכיוון שמטרת מאמר זה הוא רק לשמור על יסודות האמונה בטהרתם, אין כאן המקום להאריך בדברים שהם לא שורש ועיקר הבעיה, אלא תוצאות של הדעות המשובשות.

כמובן, שאם נתבונן רק על צורת הלבוש, השירים והמאכלים, תנועת החסידות תיראה מאוד חיובית, אך החיצוניות המפוארת איננה אומרת שאין להם בעיות.

במסגרת מאמר קצר זה, לא יכולנו לכתוב תשובות לכל שאלותיהם של אנשי תנועת החסידות, ולכן אין מאמר זה מיועד כדי לשכנע אותם שיחזרו בהם מטעויותיהם, אלא רק להזכיר לבני היהדות הנאמנה את יסודות האמונה הצריכים חיזוק, ולהסביר את טעמם של רבותינו שלא נתנו להכניס את ספרי תנועת החסידות לבתי המדרשות ולהיכלי הישיבות הקדושות, ותן לחכם ויחכם עוד.

נלמרה הצער, בשנים האחרונות פעלו כמה גורמים מסוכנים מאוד, בקרב בני התורה, ובאמצעות שוחד, המעוור פקחים, ניסו לשכנע ללמוד מאמרים הסותרים את עיקרי הדת, וכבר צווחו על זה מרנן ורבנן גדולי ישראל וראשי הישיבות והכוללים שליט"א. וב"ה לאחרונה חשפו הללו את פרצופם, שהם שייכים לגרועים ביותר שבתנועת החסידות, שאינם מתביישים לכתוב במפורש ששייך התגשמות כבורא רח"ל, ולנסות ללכוד אנשים ל"דת הדומה ביותר ליהדות" – חב"ד, כלשונו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, וכמובן שיש להם הון תועפות בשביל מטרתם השפלה.

קצת מקורות לעיון: ספר ויכוח (להגרי"א לאבל זצ"ל), פיה"מ לרמב"ם פ' חלק, ספרים בענייני אמונה של רבותינו הראשונים, קונטרס "זמיר עריצים וחברות צורים", קונטרס "שבר פושעים", ספר "הגאון" (ח"ג) שיצא לאור בהוראת ובברכת מרן הגרי"ח קנייבסקי שליט"א, וכן ניתן לעיין בספר חסידים ומתנגדים ובספר נאחז בסבך. (ובאמת כל התורה מלאה מזה שצריך לשמוע בקול ה' ולעשות את רצונו בדיוק).

וגם אם אנשים מתנועת החסידות עושים גם מעשים טובים, אין שום היתר להסכים ולאשר דעות הנוגדות את תורתנו הקדושה. ומשל למה הדבר דומה, לאדם שדואג שיהודים רבים יאכלו כשר, ומניח להם תפילין וכו', ו"רק" אינו מאמין שתהיה תחיית המתים, האם בגלל מעשיו הטובים יהיה ניתן לתת לגיטימציה לדעתו? – פשוט שלא, וכן גם לענייננו.

ויש להבין, שאדם המתנהג שלא כדין מפני שהוא אינו מתגבר על יצרו – הוא רשע, אבל אדם שאומר שזה רצון ה' – הוא יותר גרוע, והוא מין ואפיקורס, וסכנתו גדולה שבעתיים, כי הוא יותר "ידידותי".

ומכל מקום, לעניין שיתופי פעולה טכניים למען כלל ישראל, רוב חכמי ישראל סוברים שניתן להשתתף עימם בצורה טכנית בלבד למען זה.

חייבים אנו לציין, כי בדורנו, ישנם הרבה חסידים שאמונתם כאמונת ישראל הכשרים, וכן ישנם רבים שהטעויות המצויות אצלם, אינם באשמתם, כי הם רק ממשיכים לצעוד בדרך שחינכו אותם אבותיהם, ועליהם כבר פסק הרמב"ם (ממרים ג') שראוי למשכם בדברי שלום עד שיחזרו לתורה. וצריך לאהוב אותם כמו שצריך לאהוב כל אחד מישראל, ורק בענייני דעות יש להיזהר מאוד, שלא לתת שום לגיטימציה לטעויותיהם, למרות שכאמור אין זה באשמתם.

קורא יקר, גם אם אתה חושב שלתנועת החסידות לא היו בעיות בעיקרים הללו, ראוי בכל אופן לחזק ולשנן תמיד את יסודות האמונה, ולהאמין בהם בלב שלם, שהם הבסיס והיסוד לכל התורה כולה.

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחַם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחַם

לֹא תוֹסִיף וְלֹא תִגְרַע אֶמְרַת תּוֹרַת, אִין רְשׁוֹת לְשָׁנוֹת מְאוּמָה, כִּי הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ כְּתַב אֶת תּוֹרָתוֹ, כְּדִי שְׂדֵרְכָה נִדַע אֶת רְצוֹנוֹ.

אֵךְ וְרַק בְּאֵלּוּקֵי יִשְׂרָאֵל, בּוֹ נֶאֱמַן וְאֵלּוּ נִתְפַּלֵּל, וְהוּא צִיּוּנוֹ לְהַאֲבִיד וְלְהַרוֹס, אֶת כָּל הַ"מְמַצְעִים" וְהַעֲבֹדוֹת זְרוֹת.

לֹא רְאִיתָם כָּל תְּמוּנָה זּוֹעֶקֶת הָאֱוֵהָרָה, לֹא שֵׁיךְ שׁוֹם דְּמִיּוֹן וְהַגְשָׁמָה, בְּאֵבֵינוּ שֶׁבְּשָׂמִים הַמְרוֹמָם וְהַמְהוּלָּל, "לִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלֵל".

הַשְּׁנַחְתּוֹ וְטוֹבוֹ מִמְּלָאִים אֶת עוֹלָמוֹ, בִּירְאָה וּבְאֵהָבָה נִקְיִים אֶת תּוֹרָתוֹ, וְלֹא נָסוּר אִישׁ אַחַר לִיבוֹ, וּבְמִהְרָה נִזְכָּה לְגִילּוֹי מַלְכוּתוֹ.

כַּאֲשֶׁר עָלָה הַנוֹשָׂא וְהַנִּידוֹן, לִפְנֵי רַבֵּינוּ אֱלִיהוֹ – הַנְּאוּן, כְּדַת מַה לַעֲשׂוֹת בַּתְּנוּעָה הַחֲדָשָׁה, שֶׁבְּשֵׁם חֲסִידוֹת אֶת עֲצָמָה מְבַנֶּה.

לְגַנְרִים לִיבּוֹ נִקְרַע, עֵינָיו נִבְעוּ דָמָע, וּלְבוֹרָאוֹ נִשָּׂא תַחֲנִינָה, תִּקְנֵי מִלְּפָנָיֶךָ בְּעֵצָה טוֹבָה.

זְמַן רַב דָּן בְּסוּגְיָא, חָשַׁב עַל כָּל צַד וְכָל סְבָרָא, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמַסְקָנָא הַבְּרוּרָה, נִצָּא לְמַלְחָמָה לְמַעַן יִסְדּוֹת הַתּוֹרָה.

זֹאת הַתּוֹרָה שְׁנִיתְנָה מְרוֹמָם, מִהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ לְיִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשִׁים, תּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה, לְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים לֹא תִשְׁתַּנֶּה.

"הַזּוֹפֵן לָהּ בְּעֵלּוֹת וּזְבוּזִים כְּשִׁמְעַ בְּקוֹל ה' הִנֵּה שְׁמִיעַ מוֹזְבוֹז טוֹב

לְהַקְשִׁיב מוֹזְלוֹב אֵילִים: כִּי זִזְפֵּאת קָסָם בְּרִי וְאָן וְהַרְפִּים הַפְּצָר..."

אם מתפנסים כל אמות העולם להלבין כָּנָף אֶחָד שֶׁל עוֹרֵב אֵינָן יְכוּלִין, כִּךְ אִם מִתְפַּנְסִים כָּל אַמּוֹת הָעוֹלָם לְעַקֵּר דְּבַר אֶחָד מִהַתּוֹרָה אֵינָן יְכוּלִין, מִמִּי אַתָּה לְיָמֵד מִשְׁלָמָה (מד"ר מצורע).